

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1982
Σελ. 115-124

Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

(ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ)

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἔκπληξιν ἡ γειτόνισσα τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 187... τὴν θεια-Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργὴν μανδήλαν, καὶ τὸν Γέρο καὶ τὴν Πατρώνα μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δὲ διότι ἦτο γνωστότατον ὅτι ἡ θεια-Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην ἐπὶ δημοπρασίας πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὀρφανὰ ἔγγονά τῆς μετερχομένη ποικίλα ἐπαγγέλματα. Ἦτο (ὡς εἶναι μοναχὴ τῆς!) ἀπ' ἐκείνας πού δὲν ἔχουν στὸν ἥλιο μοῖρα. Ἡ γειτόνισσα τὸ Ζερμπινιώ ὤκτειρε τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὀρφανῶν, ἀλλὰ μῆπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ τὰ ἔλθη αὐτοῖς ἀρωγὸς καὶ παρηγορὸς;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης, ὁ μπαρμπα-Μιχαλιός, ὅστις προηγήθη εἰς τὸν τάφον τῆς συμβίας Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, ὡς εἶχε ζωὴ! ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιά, «τὰ ἀδιαφόρετα*», ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας τῶν τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 186... Ἡ βρατσέρα ἐκεῖνη ἀπωλέσθη αὐτανδρὸς, τί φρίκη, τί καημός! Τέτοια τρομάρα καμμιάς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς τῆς, ὁ σουρτουίκης, τὸ χαμένο κορμί, ἐξενιτεύθη, καὶ εὐρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μῆπως τὸν εἶδε; Μῆπως τὸν ἤκουσεν; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κ' ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα. Μιὰ ἴγγλεζοπούλα, ἓνα ξωθικό, πού δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμέικα. Μὴ χειρότερα! Τί νὰ πῆ κανεῖς, ἢμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάγχχνα του;

Ἡ κόρη τῆς ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφεῖσα αὐτῇ τὰ δύο ὀρφανὰ κληρονομίαν. Ὁ πατεριασμένος* τοὺς ἐζοῦσε ἀκόμα (πού νὰ φτάσουν τὰ μαντᾶτα του, ὦρα τὴν ὦρα!), μὰ τί νοικοκύρης, τὸ πρόκοψε ἀλήθεια! Χαρτοπαίκτης, μέθυσος καὶ ὁμῆ ἄλλας ἀρετὰς ἀκόμη. Εἶπαν πῶς

Ξαναπαντρεύτηκε ἄλλοῦ, διὰ νὰ πάρῃ καὶ ἄλλον κόσμον εἰς τὸν λαιμόν του, ὁ ἄσυνείδητος! Τέτοιοι ἄντρες!... Ἔκαμε δὰ κι αὐτὴ ἓνα γαμπρό, μὰ γαμπρὸ (τὸ λαμπρό* τ' νὰ βγῆ!).

Τὶ νὰ κάμῃ, ἔβαλε τὰ δυνατά της, κ' ἐπροσπαθοῦσε ὅπως-ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ δύο ὄρφανά. Τὶ ἀξιολύπητα, τὰ καημένα! Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους, ἐβοτάνιζε, ἀργολογοῦσε*, ἐμάζωνε ἐλιές, ἐξενοδούλευε. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, καμπόσα βότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποῖει. Εἶτα κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιονεν ἓνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρῳ ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κ' ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια*, ὅπου κατεστάλαζαν αἱ ὑποστάθμαι τοῦ ἐλαίου, κ' ἐμάζωνε τὴν μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμει ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναρίου της.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς θεια-Αχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον κατ' ἔτος ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖον, ἔπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιοῦτο εἰς Εὐβοίαν. Περιεφρόνησε τὸ ὄνειδιστικὸν ἐπίθετον τῆς «καραβωμένης», ὅπερ ἐσφενδόνιζον ἄλλα γύναια κατ' αὐτῆς, διότι ὄνειδος ἀκόμη ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ πλέῃ γυνὴ εἰς τὰ πελάγη. Ἐκεῖ μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν, ἠσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς ἀστάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρρων. Κατ' ἔτος, οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα: «Νά! οἱ φ'στάνες! μᾶς ἤρθαν πάλιν οἱ φ'στάνες*!» Ἀλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητικῆ, σιωπηλῆ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδείαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὄρφανά, τὰ ὅποια εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώως, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον της.

* * *

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατῶκει ἡ θεια-Αχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχὴ, ἤρχισε νὰ χιονίζῃ. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς καὶ ἤρχιζεν ἄλλος. Ἐνίστε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὅποια δὲν ἔλυωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων της ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δύο ἑβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπὴ, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτίνες

ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσούσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ θεια-Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὀρμάνια» ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ καυσόξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμὼν κατέσκηψεν ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα εὐδίας, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὄρατή, οὐδεμία ἀκτίς ἡλίου.

Κραταῖος καὶ βαρῦπνος βορρᾶς, «χιονιστής», ἐφύσα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὄριμοι καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 23, ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρῆς, διότι ἀπὸ τῆς αὐριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν «φύλακα»* ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος πεινασμένος ἠνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχῆς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ τῆς (ἦτο μόλις τετραετής, τὸ πτωχὸν κοράσιον) ὅτι ἡ ἐστία εἶχε πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἀλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρὰ. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεῦσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταέτης μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ διότι δὲν εὔρισκε ψιχίον τι πρὸς κορεσμὸν τῆς πείνης του, ἠνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μήκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάτνωτος μὲ εἶδος σοφᾶ*, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου, ἀνοικτοῦ, ἐστηλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιάν, καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον, ἐκ τῶν κοσμούντων τοὺς «σταλαμοὺς»* τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ βραδέως καὶ ἡδονικῶς, καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώνα νὰ φάγῃ. Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

* * *

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμά τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον τῆς. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθός τῆς, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφήκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν «οἰκονομήσει» καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἢ καλή, καίτοι ὀλίγον τι αὐστηρὰ μάμμη, τίς οἶδεν ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων!

Καὶ τί δὲν ἠθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδιῶν, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδιὰ δι'

αυτήν, καθόσον ἦσαν τὰ τέκνα τοῦ τέκνου της! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύη αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν, καὶ «ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς Γέρου της, τοῦ μακαρίτου μπαρμπα-Μιχαλιῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον τὸ θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶνα θωπευτικῶς, καὶ ὀλίγον «σὰν ἀρχοντοξεπεσμένη πού ἦτον», μὴ ἀνεχομένη ν' ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν, λεχοῦς θανούσης ἐκείνης. Πλήν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσήσουν ὑποκάτωθεν τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὐριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

* * *

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων) ὁ παπα-Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου:

— Καλῶς τὰ ἴδελθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

«Καλῶς τὰ ἴδελθῃ» αὐτή! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ γέρον ἱερεὺς, τινάστων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐψιθύρισε πρὸς ἑαυτήν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπά; ἐπανέλαβεν ἡ Ἀχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἐκ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἓν μέρος.

— Απόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, ἐπανέλαβεν ὁ ἐφημέριος, ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἐβγήκα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεις τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανελάμβανεν ἐκπληκτος ἡ γραῖα.

Ὁ παπα-Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλλει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γυῖός σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ' τὴν Ἀμερῖκα; Ὁ Γιάννης! Ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρῆς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκε:

— Δόξα σοι, ὁ Θεός!

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ:

— Εἶναι κακογραμμένα, ἐπανελάβε, κ' ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάζω αὐτὲς τὶς τζίφρες πὺν ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγνώσκη:

«Παπα-Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον, κτλ. κτλ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρινὸν μέρος, πολὺ βαθιὰ εἰς τὸν Παναμᾶ, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες πὺν εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἐντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλούς, καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

»Ἐὰν ζῆ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἰπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰς κακὸ πολλές φορές βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δύο φορές ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ, καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπήγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος, καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ παρὰ τὸ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴ ἔχουν παράπονο εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός, καὶ δὲν ἤμποροῦμε ἡμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυνωμοῦν, διότι ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν ἤμπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλνω ἐδῶ ἐσωκλείστως ἓνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψης ἢ ἀγιωσύνη σου, καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα εἰς ζοῦν. Καὶ ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσης ἢ ἀγιωσύνη σου, νὰ δώσης εἰς κανένα ἀδελφόν μου, εἰς αὐτοῦ, ἢ εἰς κανέν ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσης καὶ ἢ ἀγιωσύνη σου, εἰς οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείουργα...»

Πολλὰ ἔλεγεν ἢ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἢ συναλλαγματική. Ὁ παπα-Δημήτρης παρατηρήσας τὸ πρῶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν, διὸ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἢ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν, ὁ σπινθὴρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν ἐκ τῶν σπλάγχχνων εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς καὶ ἢ γεροντική, ρικνή, καὶ ἐρρυτιδωμένη ὄψις τῆς ἠγλαῖσθη μὲ ἀκτῖνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιά, ἂν καὶ δὲν ἐνόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσι.

* * *

Ὁ κύρ Μαργαρίτης δὲν ἦτο ἰδίως προεξοφλητής, ἢ τοκιστής, ἢ ἔμπορος, ἦτο ὅλα αὐτὰ ὁμοῦ. Ἐνα φόρον ἐπιτηδεύματος ἐπλήρωνεν, ἀλλ' ἔκαμνε τρεῖς τέχνας.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἐνόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὐτὴ, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἔπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρῶν τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

—Ἐρχεται ἀπ' τὴν Ἀμέρিকা; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαβεν:

—Ἐχει τὸν ἀριθμὸν 10, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα

σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολωνᾶτα ἢ δέκα...

Διεκόπη. Παρ' ὀλίγον θὰ ἔλεγε «δέκα λίρες».

— Νὰ φωνάξουμε τὸ δάσκαλο, ἐμορμύρισεν ὁ κύρ Μαργαρίτης, ἴσως ἐκεῖνος ξεύρη νὰ τὸ διαβάση. Τί γλῶσσα νὰ εἶναι τάχα;

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος, ὅστις ἐκάθητο βλέπων τοὺς παίζοντας τὸ κιάμο εἰς παράπλευρον καφενεῖον, παρακληθεὶς μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη. Εἰσήλθεν, ὀρθός, δύσκαμπτος, ἔλαβε τὸ γραμματίον, παρεκάλεσε τὸν κύρ Μαργαρίτην νὰ τὸν δανείσῃ τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ τοὺς λατινικοὺς χαρακτήρας:

— Πρέπει νὰ εἶναι ἀγγλικά, εἶπεν, ἐκτὸς ἂν εἶναι γερμανικά. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται αὐτὸ τὸ δελτάριον;

— Ἀπ' τὴν Ἀμέρিকা, κύρ δάσκαλε, εἶπεν ἡ θεια-Αχτίτσα.

— Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν; τότε θὰ εἶναι ἀγγλικόν.

Καὶ ταῦτα λέγων προσεπάθει νὰ συλλαβίσῃ τὰς λέξεις *ten pounds sterling**, ἃς ἔφερε χειρογράφους ἢ ἐπιταγή.

— *Sterling*, εἶπε· *sterling* θὰ σημαίνει τάλληρον, πιστεύω. Ἡ λέξις φαίνεται νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογίας, ἀπεφάνθη δογματικῶς.

Καὶ ἐπέστρεψε τὸ γραμματίον εἰς χεῖρας τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλίδος ὁ ἀριθμὸς 10, θὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο γραμματίον διὰ δέκα τάλληρα. Τὸ κάτω-κάτω, ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω ὅτι δὲν γνωρίζω ἀπὸ χρηματιστικά. Εἰς ἄλλα ἡμεῖς ἀσχολούμεθα, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπειδὴ ἠσθάνθη ψῦχος εἰς τὸ κατάψυχρον καὶ πλακόστρωτον μαγαζεῖον τοῦ κύρ Μαργαρίτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ καφενεῖον, ἵνα θερμανθῇ.

* * *

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας, καὶ κάτι ἐφαίνετο σκεπτόμενος.

— Τώρα, τί τὰ θέλεις, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν γραῖαν, οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι, μεγάλα κεσάτια. Νὰ τὸ πάρω, νὰ σοῦ τὸ ἐξαργυρώσω, ξέρω πῶς εἶναι σίγουρος ὁ παράς μου, ξέρω ἂν δὲν εἶναι καὶ ψεύτικο; Ἀπὸ κεῖ κάτω, ἀπ' τὸν χαμένον κόσμον, περιμένεις ἀλήθεια; Ὅλες οἱ ψευτιές, οἱ

καλπουζανιές ἀπὸ κεῖ μᾶς ἔρχονται. Γυρίζουν τόσα χρόνια, οἱ σουρτούκηδες (μὲ συγχωρεῖς, δὲν λέγω τὸ γυιό σου) ἐκεῖ πού ψένει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, καὶ δὲν νοιάζονται νὰ στείλουν ἕναν παρὰ, ἕνα σωστὸν παρὰ, μοναχὰ στέλνουν παλιόχαρτα.

Ἐφερε δύο βόλτες περὶ τὸ τεράστιον λογιστήριόν του, καὶ ἐπανέλαβε:

— Καὶ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα αὐτό, νὰ σὲ χαρῶ, εἶναι δέκα τάλλαρα! Νὰ εἶχα δέκα τάλλαρα ἐγώ, παντρευόμενα.

Εἶτα ἐξηκολούθησε:

— Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ, σὲ λυποῦμαι, πού εἶσαι καλὴ γυναίκα, κ' ἔχεις κ' ἐκεῖνα τὰ ὄρφανά. Νὰ κρατήσω ἐγὼ ἐνάμισυ τάλλαρο διὰ τοὺς κινδύνους πού τρέχω καὶ γιὰ τὰ ὀχτώμισυ πλιά... Καὶ γιὰ νὰ ἴμαστε σίγουροι, μὴ γυρεύης κολωνᾶτα, νὰ σοῦ δώσω πεντόφραγκα, γιὰ νὰ ἴμαστε μέσα. Ὀχτώμισυ πεντόφραγκα λοιπόν... Ἄ! ξέχασα!...

Τοῦναντίον, δὲν εἶχε ξεχάσει· ἀπ' ἀρχῆς τῆς συνεντεύξεως αὐτὸ ἐσκέπτετο.

— Ὁ συχωρεμένος ὁ Μιχαλῖος κάτι ἔκανε νὰ μοῦ δίνη, δὲν θυμοῦμαι τώρα...

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ λογιστήριόν του:

— Μὰ κ' ἐκεῖνος ὁ τελμπεντέρης ὁ γαμπρός σου, μοῦ ἔφαγε δύο τάλλαρα θαρρῶ.

Καὶ ὠπλίσθη μὲ τὸ πελώριον κατάστιχόν του:

— Εἶναι δίκιο νὰ τὰ κρατήσω... ἐσένα, ὅσα σοῦ δώσω, θὰ σοῦ φανοῦν χάρισμα.

Ἦνοιξε τὸ κατάστιχον.

Αἱ κατάπυκνοι καὶ μαυροβολοῦσαι σελίδες τοῦ καταστίχου τούτου ὠμοίαζον μὲ πῖονας ἀγρούς, μὲ γῆν ἀγαθὴν. Ὅτι ἔσπειρέ τις ἐν αὐτῷ, ἐκαρποφόρει πολλαπλασίως.

Ἦτο ὡς νὰ ἔκοπτε τις τὰ φύλλα τοῦ δενδρουλλίου, ἐκάστοτε ὅτε ἐγίνετο ἐξόφλησις κονδυλίου τινός, ἀλλ' ἡ ρίζα ἔμενεν ὑπὸ τὴν γῆν, μέλλουσα καὶ πάλιν ν' ἀναβλαστήσῃ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εὔρε παρευθὺς τοὺς δύο λογαριασμούς.

— Ἐννιὰ καὶ δεκαπέντε μοῦ χρωστοῦσεν ὁ μακαρίτης ὁ ἄντρας σου, εἶπε· καὶ δύο τάλλαρα δανεικὰ κι ἀγύριστα τοῦ γαμπροῦ σου γίνονται...

Καὶ λαβὼν κάλαμον ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν πρόσθεσιν πρῶτον καὶ τὴν ἀναγωγὴν τῶν ταλλήρων εἰς δραχμάς, εἶτα τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ποσοῦ τῶν δέκα γαλλικῶν ταλλήρων.

— Κάνει νὰ σοῦ δίνω... ἤρχισε νὰ λέγῃ ὁ κύρ Μαργαρίτης.

Τῇ στιγμῇ ἐκεῖνη εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

* * *

Ἦτο ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον.

Ἄμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε κύρ Μαργαρίτη;... Τ' εἶν' αὐτό; εἶπεν ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμματίον τῆς πτωχῆς χήρας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας:

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾶ τῇ φωνῇ. Ποῦ εὐρέθη ἐδῶ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ Μαργαρίτη;

— Γιὰ δέκα λίρες! ἐπανέλαβεν ἀυθορμήτως ἡ θεια-Ἀχτίτσα ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου;

— Μάλιστα.

Ἡ θεια-Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ πῶς εἶπε μάλιστα, καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν ταύτην.

— Γιὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων τὰ χεῖλη ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθις ὁ Συριανός ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια;

Καὶ ἔρριψε δεύτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου:

— Εἶναι σίγουρος παράς, ἀρζάν-κοντάν*, σοῦ λέγω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης, ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως;

Καὶ ἔκαμε κίνημα νὰ ἐξαγάγη τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρες... γαλλικέσ, εἶπε διστάζων ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Γαλλικέσ; Τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἐννια ἄγγλικέσ.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον τοῦ χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν ἣν εἶχε βάλει ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ, καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον.

Καὶ ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιον ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆσ θεια-
Ἀχτίτσασ καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆσ ἐννέα στυλπνοτάτασ
ἀγγλικὰσ λίρασ.

Καὶ ἰδοὺ διατί ἡ πτωχὴ γραῖα ἐφόρει τῆ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων
καινουργῆ «ἄδολην»* μανδήλαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ
ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς
παγωμένους πόδασ των.

(1889)